

Маълумки, Конституция асосий қонун ўлароқ, давлат ва жамият курилиши, инсоннинг хуқуқ ва бурчларини ўзида акс эттирган, олий юридик кучга эга сиёсий-хукукий хужжат ҳисобланади. У жамият этишган сиёсий-хукукий билимларнинг мазмун-моҳиятини ифода этадиган манбадир.

ДОЛЗАРБ МАВЗУДАГИ ТЎПЛАМ

Сўнги йилларда хукуқшунослик соҳасида бир қанча қимматли илмий асарлар нашр этилди ви китобхонлар ётиборини тортди. Бундай асарлар орасида "Жаҳон конституциялари" деб атаглан тўплам ўзини хос аҳамият касб этади.

Таникли хукуқшунос олим, юридик фанлари доктори, профессор, академик Акмал Саидов масъул муҳарриргида тайёрланган "Жаҳон конституциялари" номли тўпламнинг аҳамияти шундаки, биринчидан, у янги Ўзбекистонда Конституциянинг ислоҳотлар олиб борилганинг бир даврнинг маҳсул бўлиб, салоҳияти мутахассислар томонидан тайёрланган. Иккинчидан, уни тайёрлашда илмий принципларга асосий ётибор қаратилган. Сиёсий мағфуралар ва гоявий қарашлар билан боғланмаган. Учинчидан, ушбу тўпламда долзарб масалалардан биро бўлмис Конституция мөхияти ва тарихи бўйича китобхонларга қимматли маълумотлар берилган, ўқувчининг конституциялар ҳакидаги билим ва кўйикларини, дунёкарасини такомиллаштириши мақсад қилинган.

Тўпламда "Жаҳон конституциялари лабораторияси"дан лавҳалар, Америка Кўшма Штатлари, Буюк Британия, Германия, Иордания, Италия, Польша, Саудия Арабистони, Словакия, Франция, Чехия, Япония давлатларининг давлат тузилиши, давлат ҳокимиюти органлари тизими, хуқуқ тизими, суд тизими ҳакидаги таҳлиллар Германия Федератив Республикасининг асосий қонунида шарҳлаб берилган.

Дунё давлатлари конституциялари мөхиятина қарашларни манфаатлари, инсон хуқуқ ва эркинликлари ёки мағфуравий мақсадлар устувор бўлган хилларга бўлниди. Мағфуравий конституцияларнинг тизими, хуқуқ тизими, суд тизими ҳакидаги маълумотлар, Конституциялари тарихи, тузилиши, моддалари илмий таҳлил қилинган.

Маълумотларни таҳлилларни манфаатлари, инсон хуқуқ тизими, суд тизими ҳакидаги маълумотларга бўлниди. Аслида ундан оғдин қабул қилинган конституциялар хам бор. Бу дунёдаги ёки аксина ҳолатларни таҳлилларни манфаатлари, инсон хуқуқ тизими, суд тизими ҳакидаги маълумотларга бўлниди.

Жаҳонда давлатлар тарихига назар ташлайдиган бўлсан, мавжуд конституцияларнинг юзага келганига ҳали унча кўп вакт бўлгани ўйк. Баъзи манбаларда дастлабки конституция сифатида 1787 йили қабул қилинган АҚШ Конституцияси тилга олинади. Аслида ундан оғдин қабул қилинган конституциялар хам бор. Бу дунёдаги ёки кичик давлатлардан бири – Сан-Марино Республикасининг 1600 йилда қабул қилинган асосий қонунидир. 1710 йил 5 апрелда қабул қилинган Филипп Орлик конституциясига киритилган ўзгартиши ва кўшишмалар ҳакидаги маълумотлар келтирилган.

Кейнинг бўлум Буюк Британиянинг конституциявий хужжатларига бағишланган бўлима, АҚШ давлат тузилиши, давлат ҳокимиюти органлари тизими, хуқуқ тизими, суд тизими ҳакидаги умумий таҳлиллар амалга оширилган.

Хайдаров Леонид Маринич, АҚШ Конституцияси ҳажман энг кичик – 4400 сўздан иборат бўлишига қарамай, қабул қилинганидан бўён ўтган иккى асрдан ошироқ вақт мобайнида 27 та ўзгар-

тиш киритилган. Шунинг ўнтача "Инсон хукуклари ҳақида билл" деб номланади. АҚШ Конституциясигин илк матнида асосий ётибор федерал давлат тузилишига қаратилган бўлиб, инсон хукуқларига оид норматларни ўйк эди. Америка Кўшма Штатлари демократик давлат сифатида мавзум ва машҳур бўлса-да, унинг конституциясида "демократия" сўзи кўлланмаган.

Хинд ҳалқи мустақилликка этишганидан иккى йил ўтиб, 1949 йил 26 ноябрда қабул қилинган Хиндистон Конституцияси ҳажман дунёдаги энг катта конституциялардан бири ҳисобланади. У 395 та модда, 12 та ийора, 117400 та сўздан иборат. Ушбу хукукий хужжат қабул қилингандан бўён 500 дан ошироқ ўзгартиши ва кўшишмача киритилган, 80 та янги модда кўшилган, қарийб 20 та модда бекор қилинган. Хиндистон Конституциясида инсон хуқуқ ва мажбуриятлари хисобланади. Ушбу хукукий хужжат қабул қилингандан иштирокчиликка оид бўлниди.

Хукукни ўзгартишадиган бўлган давлатларни таҳлилларни манфаатлари, инсон хуқуқ тизими, суд тизими ҳакидаги маълумотларга бўлниди. Мағфуравий конституцияларнинг тизими, хуқуқ тизими, суд тизими ҳакидаги маълумотлар, Конституциялари тарихи, тузилиши, моддалари илмий таҳлил қилинган.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

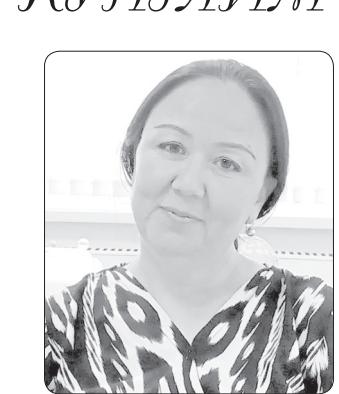
Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди.

Иккинчидан, таълими ҳакидаги, яъни "Конституциявий хуқуқ" фанининг назарий асосларини такомиллаштиришга мавзумнига бўлниди

Муҳаббат ТЎХТАШЕВА

ОТА ҲОВЛИ

Охиста оқади бу ерда ҳаёт, Бу ерда лаҳзалар талашади ранг, Мовий тушларидан чиқариб қанот, Болалик чопади – оёғи яланг.

Ярашган кўйлагинг – эркалик билан Кадрдан ариқка берасан салом. Бусага сен билан омонлашаркан, Хузурдан чайқалиб кетади олам.

Ховлининг шодлиги чиқади чопиб, Тушириб олади манзил отидан. Синиқ табассумда ҳолисиз боқасан, Бўғзингдаги ҳислар гирдибодидан...

Онанг урчуғидай айланди йиллар, Онангни қаритди йиллар шўриши. Қани энди сенга мадор бўлгучи Отангнинг биргина томок қириши.

Сўсиз ва ҳовурсиз туриб қоласан, Нега теваракнинг чўкик қадлари. Уйга сенинг билан өргашиби қирап Олинмаган ота насиҳатлари...

Излаганинг топиб беради бу уй, Эминлигинг шунда, шундайдир қавлинг. Муҳаббат, дунёни бир чеккага кўй, Сенинг дунёнг асли шу ота ҳовлинг.

Барно СОЛИЕВА

СЕВИИ ҒУЛАТДАН
ЧОҒДА

* * *

Вараги йўқ китобдек, Ўйларим чалқашади. Тогдек гердайб турсанг, Шамол ҳам адашади.

Пастда кўр, хокингда кўр, Ҳавоман, эзилмайман. Кўзни юм, кўнглигинг оч, Кўринсан, сезилмайман.

ДЎППИ

Яккаланиб қолди уй, Йўқлигиниз билиниб... Мих ҳам сарғайб кетди, Дўппи турар илиниб.

Дарвозанинг овози Юрагимни очади. Қаттиқ соғинган кўзим Нега сиздан қочади?

Осмон ёруғ, тонг ёруғ, Ёришиб кетмас хонам. Мени-ку, дилим бетоб, Итиробидир пешонам.

Дўппидек бошингизга Кололсайдим илиниб. Бошга паноҳдек турсам, Умрингизда билиниб.

КУЗГА КИРДИК

Деразамдан ёғизлиқ кирди, Жимлик кирди, азизим.

Үттиз бешга кирдим-ку, Сен умримга кирмадинг.

Тушларимга кирдинг-ку, Үнгларимга кирмадинг.

Юрагимга кирдинг-ку, Юрагингга кирмадинг.

Севги гуллаган чоғда Юзга кирдик, азизим.

Баҳор, ёз ўтиб кетди, Қузга кирдик, азизим.

ТЎРТ УНСУР

Мен тупроқ исиман, тупроқ исиман: Ният ва насибнинг ўртасидаман, Зуваламан, тақдир супрасидаман, Умр – йўловчининг елкасидаман, Майсарагн паркулар кўрласидаман.

Мен сувнинг юзиман, сувнинг юзиман: Йўлни кесиб мангу оқавераман, Кўзгу юрагимга боқавераман, Сўздан зебигардон тақавераман, Мавжларда олмадай қалқавераман.

Мен олов кўзиман, олов кўзиман: Суяғим қаладим чўнгинг тобига, Ўзимни яширдим ҳаво хобига, Қалбимини едирдим ишқ итобига, Ўт кўйдим дунёнинг сархисобига.

Мен ҳаво тусиман, ҳаво тусиман: Тўрт тарафни изғиб олов изладим, Ҳаяжон изладим, қалов изладим, Жонимни бурашга буров изладим, Менингларга чўнгизга тўйшаб келяпман.

Мен руҳнинг ўзиман, руҳнинг ўзиман: Самодан узилиб сирқираган жон, Ўзидан ўзига отилган нишон, Кўнардим бир ўюрак бўлолса шамдон, Манзилга етгунча тўлмаса паймон. Мен тупроқ исиман, тупроқ исиман...

СИЗГА

Кўнглим шовуллайди кузги боф каби, Юракни кўлумла, нўшлаб келяпман. Саратоннинг оловида дилдираф, қақшаб, Бағрингизни очинг, кишилаб келяпман.

Мастона йиглайман, мастона кулиб, Ичимда ҳасратнинг гулларин юлиб,

Ўн тўрт кунлик ойдай ёғдуга тўлиб, Бағир очинг, ўзни ушлаб келяпман.

Хисларимни ҳулеларга бергайман, Ростларимни рўёларга бергайман, Сизни ҳеч бир дунёларга бермайман, Бағир очинг, гулга ўхшаб келяпман.

Минг йилки, дунёдан излайман сизни, Ўқман нишоним деб кўзлайман сизни, Қабул қилмайсиз, деган бир сўзни, Бағир очинг, тишилаб келяпман.

Осмон билар менинг юлдузлигимни, Тупрок ҳам айтади илдизлигимни, Боши очиқлигим – ёғлизлигимни – Бағир очинг – муштлаб-муштлаб келяпман.

Дардим ичидаги дармоним, дея, Паноҳим, дориломоним, дея, Толедошим, умрим, ҳар оним дея, Жоним кўнгизга тўйшаб келяпман.

Хуснин машшотаси соч тузатмоқда, Ҳусн уйин энди бахт безатмоқда, Бугун менга гуллар гул узатмоқда, Бағир очинг, баҳти кўмсағб келяпман.

Келяпман дил мулки, жон хайли билан, Юракдаги йўлум – нур сайли билан, Зулайхонинг Юсуфга бир майли билан, Ишқингизда чўллаб, сувсаб келяпман.

Нағсага ёвук эдим, нағсага муқарраб, Муздай совуқ эдим, эдим нур талаб, Бугун бу жонимга ишқдан ўт қалаб, Бағир очинг, мумдай юмшаб келяпман.

Ҳазар қўлманг, макрим сизга ўтмайди, Мехрим оташ, балоларга тутмайди, Муҳаббатман, поёнимга етмайман, Бағир очинг, тўйини бошлаб келяпман.

Мастона йиглайман, мастона кулиб, Ичимда ҳасратнинг гулларин юлиб,

Фулом ЭГАМШУКУР

БАТАН

Кўнглим истар шарбат, наввот – Чой Китобнинг обидан бўлса!

Кўнглим истар бир баҳра зот – Авлий тобидан бўлса...

Ичардим, гулоби гулгун – У юрак жомида бўлса.

Кўнглинг яна не истар...

Дил комрон комида бўлса!..

Нечун фавро, қизғандоклар Юракнинг томида бўлса! Узат кўлни, гариф – мискин, Ишқ тўйфон домида бўлса!

Риёзатга, айт, не ҳожат? Шароб ишқ қонидан бўлса.

Хуррият – кўргон, топ наҳот!

Ризқ Ватан донидан бўлса!..

КУЗ

Яна қалди бошимда япроқ,

Сўнг йиқиди оёқ, пойимга!

Вужудимда уйонди титроқ,

Кўз кулгандек бўлди ҳолимга.

Аччиқ шамолларни келтириди

Қисматимнинг йиглоп осмони.

Қовжираган сўнник излардан,

Жим-жит ўтди йиллар армони.

Китобимни босдим бағримга,

Заъфарон боғларда ганидим.

Маъюс ашъор бўлиб ўқилдим,

Кеч кузакда баргдек тўклидим...

эшитганимсан?

– Йўқ. Ҳар ҳафта нимадир овламасам бўлмайди. Биласиз-ку, мен сичкон қувиб юрмайман. Овласам, бўри овлайман.

Султон ёвуз шундай деганча ташқарига чиқиб кетди. Кучугумиз шиддат билан у томон елиб борди, яна зарб еб ортига қайди.

– Бекор айтдингизда, отаси, – деди Султон ёвузга нафратини яширмаса-да, бир нарса демай ўтирган онам. – Энди бўрини ҳам, унинг болаларини ҳам соғ кўймайди.

– Айтсанам, айтмасам барибири топиб олади, – деди отам.

Отамнинг кўнгли безовта бўла бошлади. У Султон ёвузнинг она бўрими отиб кўйишидан хавотирда эди.

Эртаси куни эрталаб Султон ёвуз бизнисига тиржайб кириб келиди.

– Ҳа, Султон, бўрини отдингми? – сўради отам. – Куйдирилган калладай тиржайб турганингдан сезиб

ОНА БЎРИ

турибман.

– Йўқ, бўри уясини топдими уни кўрмадим. Бўри болаларига емиш излаб кетган экан. Уясида иккита боласини кўрдим.

– Ҳўш, – сўради отам бир ҳадик билан.. – Уларни нима қилдинг?

– Иккневини отиб келдим... – илжайди Султон ёвуз.

– Вой, ўлмасам! – деб юборди ҳар сафаридек

сұхбатга жимгина күпок солиб турган онам, энди ўзини тутиб туролмади. – Барибири, ёвузлигинг борибсан-да. Ҳудонинг қарғишига қолибсан, ёвуз.

Отам ёвузга зарб билан бир мушт урди. У кутилмаган муштдан чапла ағдарилди, сўнгра базёр ўрнидан турди-да, букилиб, гўлдираганча уйдан чиқиб кетди. Шундан сўнг кўймат кўпди. Ҳаммасига Султон сабаби. Биласиз, олисдан ўлжа билан қайтган она бўри ўлик болаларини кўриб, увлаб ота бўрими ёрдамга чакиради. У етиб келади ва қасос олишига шайланади.

ҲИКОЯ

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

ЯХШИЛАР ЁДИ

Жаҳонда нуфузи тобора ортиб бораётган мақомларнинг бизнинг даврга қадар бебаҳо маънавий қадрият ўлароқ етиб келишида узоқ ва якин ўтмишда яшаб ўтган устозларнинг хизматлари бекёс. Шундай устазодалар орасида мақом санъатининг жонкуяри тарғиботчиси, дутор чолғусининг беназир ижрочиси Абдураҳим Ҳамидовнинг алоҳида ўрни бор.

Ноёб истеъдод соҳиби бўлган бу инсон ҳақида кўп ва хўй галириш мумкин. Аввало, унинг Тошкент давлат консерваториясида кечган устозлик фаолияти ёзтиборни тортади. Айнан шу даргоҳда у атоқли санъаткор Фахриддин Содиков устозлигига дутор чолғусида миллий мусиқий меросимизнинг асрор ижрочилик анъаналарини ижодий ўзлаштирган ҳамда йирик олим Исҳоқ Ражабов сабоқлари асосида мумтоз мақомларни қалбига жо қилган эди. Шу асномда мақом санъатини имлй-амалий жиҳатдан мумкаммал ғаллаган, мухими, улуг санъаткорлар силсиласига руҳан боғланшига мушарраф бўлган Абдураҳим Ҳамидов моҳир созандга ва устоз мақомидаги миллий маданиятишимизда сезилиларни изолиди. Жумладан, севимли дуторида жонбахш оҳанг тарраган "Шашмақом" ва "Фарғона-Тошкент мақом йўллари", шунингдек, атоқли хофизлар Фаттоҳхон Мамадалиев ва Жўрабек Набиев хонишига ўғун жўрнавоз чертимлари мусиқа хазинамиздан мунособ ўрин олган. Тошкент дутор ижрочилик мактабининг йирик намояндаси сифатида созандга юксак маҳорат билан ижро этган "Аҳам тароналари", "Чоргоҳ", "Мискин", "Шароб", "Қўштор" сингари кўйлар бугунги кунда турли техник ёзувлар воситасида кўпайтирилиб тарқатилмоқда. Шу тариқа унинг санъатига ошуфта мухлислар ва эргашаётган издошлар сони кундан-кун ортиб бормоқда. Шу билан бирга, Абдураҳим Ҳамидов мамлакатимиз ҳамда қатор хорижий давлатлар – Англия, АҚШ, Бельгия, Германия, Грекия, Голландия, Италия, Испания, Россия, Туркияning катта саҳналарида тингловчиларни хайратга солиб кеди. Консерваториянинг "Шарқ мусиқаси" кафедрасида фаолиятни юритган А.Ҳамидовнинг кўрсатмаларини сидидилдан қабул қилиб, ижрочилик

услубига бевосита эргашган шогирдлари ва давомчилари қаторида Иқбоб Ташпӯлатова, Шуҳрат Рассоков, Гўзал Мўминова каби бугунги кунда етуклик касб ёзган таникли дутор ижрочилири бор.

Мынумки, шўро даврида мумтоз

намуналари тингловчиларга ўзгача завқ багишлайди ва миллий ижрочиликнинг фарқли услубларини англаша мухим аҳамияти касб этади.

XX асрнинг кейинги даврларида ҳам мақомларнинг айрим намуналари бир неча бор устоз санъаткорлар ижро сида грампластинкаларга муҳрланган бўлса-да, ба мумтоз санъатнинг теран мазмун-моҳиятини тинглаш ила мумкаммал англаш, бинобарин, атрофлича ўрганишида ҳам аҳамияти мухим бўлган туркум ҳолдаги шаклу шамойил ифодаси факат ўтган асрнинг олтмишини йилларига келиб ёзиб олинга бошлаган. Бу борада миллий мусиқа санъатимиз даргаси, академик Юнус Ражабий раҳ-

лашнинг олий намунасини кўрган талаба-шогирдлар ҳам маънавий етуклик сари юксала бошладиларки пировардида, 1980 йилларнинг иккичи ярмига келиб "Буҳоро шашмақом"даги барча "Мушкулот" (чолғу) кўйлари илк бор тўлиқ туркум шаклида йилма-йил граммофонларга маҳорат билан муҳрлари.

Жами олти йил давом этган бу меҳнат жараёнида талабалар ансамблининг иккиси асосий гурухи қатнашгани ва ҳар иккала ансамбль таркибида Абдураҳим Ҳамидов бетакор дутор ижроси билан ҳамсоз бўлгани ҳам ёзтиборга молик. Лапплардага муҳрланган мумтоз кўйлардаги маънавий ҳазина бугунги кунда соҳа мутахассислари, маҳсус таълим мусасаслари, турли ўйналишдаги ижодкор ва ижрочилир қаторида тингловчиларни ҳам баҳраманд этиб келмоқда. Тарихий аҳамияти бекёс бу ижодий меҳнат жараёнида қатнашган консерватория талабаларининг аксарияти эндиликда таникли санъаткор ва устоз мақомидаги фаолиятни олиб бормоқда.

Абдураҳим ака мақом илми борасида ҳам ҳавас қиласа арзигулик даражада билимдон эди. Камина у киши билан 1970 йилларнинг ўрталарида таниши, кўплаб фойдалари ва фанзил сұхбатларига гувоҳ бўлганман. Табиийки, ба каби сұхбатларда, асосан, мақом санъати ва унинг устозлари ҳақида сўз юритилиларди. Шундай сұхбатлардан бирда у киши менгга "Фарғона-Тошкент мақом йўллари" га доир намуналарни йигирмадан зиёд лаппларларга ёзиб олнига борада Консерваториянинг "Шарқ мусиқаси" кафедраси талабалари устозга эргашиб, унинг ҳар бир кўрсатмаси ва ишораларини қалбан идрок эта билдилар. Қолаверса, устоз тимсолида миллий мусиқий қадриятларни зиё-

барлигидаги Ўзбекистон телерадиоси мақомчилар ансамблиниң фаолияти таҳсинга сазовор. Ушбу ансамбль ижросида илк бор салобатли "Буҳоро шашмақом"-нинг асосан айтим туркумлари ҳамда "Фарғона-Тошкент мақом йўллари" га доир намуналарни йигирмадан зиёд лаппларларга ёзиб олнига борада.

Бироқ "Шашмақом"нинг "Мушкулот" бўлимида мумтоз кўйларни кўйлар (айрим намуналарини истисно қилганда) тўлиқ туркум ҳолида ёзиб олинмаган. Шу сабаб бу мухим амалий тадбир кун тартибидан ўрин олган долзарб ижодий вазифалардан бири эди. Бу мурракбаб вазифани устоз Абдураҳим Ҳамидов рахарлигидаги талабалар мақом санъатлари шараф билан адо этди.

Зотан, ўша мустабид тузум даврида ёк улуг устозларни қадрлаган ва уларга издошлиқ қилган, хусусан, Фахриддин Содиков етакчилигидаги Мақомчилар ансамбли бетакор ижро этган "Таржеъи-Бузрук" намунасидан илҳом олган Абдураҳим ака бу уланжий ижодий амалга оширишга астойдил бел боғлаган эди. Бу борада Консерваториянинг "Шарқ мусиқаси" кафедраси талабалари устозга эргашиб, унинг ҳар бир кўрсатмаси ва ишораларини қалбан идрок эта билдилар. Қолаверса, устоз тимсолида миллий мусиқий қадриятларни зиё-

затага келган бўлса, ажаб эмас.

Мумтоз мусиқий анъаналарнинг

мунособ давомчиси, миллий мусиқий

қадриятлардан ёш авлодни ҳамда

этишига мунособ хисса кўшган устоз

созандаги, мақом санъатининг чинакам

тарғиботчиси Абдураҳим Ҳамидов ҳаёт

бўлганида етмиш ёшга тўлган бўларди.

Биз бугун мақомдан устознинг ёзтибор-

га сазовор хизматларини миннатдорлик

тутгуси или ёдга оламиз.

Оқилюхон ИБРОХИМОВ

мақомларнинг асрлар оша авлоддан-авлодга маънавий мерос булиб ўтишини таъминлаган "устоз-шогирд" анъанаси қарий издан чиқкан эди. Шу пайтда бу мумтоз санъатни нота ёзувига олиш баробарида магнит тасмалари ва граммофон лаппларларига муҳрлаш ишлари катта аҳамияти касб этди. Инчунин, XX аср бошларида Мулла Мўлла Тўйчи Тошмуҳаммедин "Шарқ мусиқаси" кафедраси талабалари устозга эргашиб, унинг ҳар бир кўрсатмаси ва ишораларини қалбан идрок эта билдилар. Қолаверса, устоз тимсолида миллий мусиқий қадриятларни зиё-

затага келган бўлса, ажаб эмас.

Бундан ташкири, сайдёлар Иchan-Калъя худудида, Кўхна Арқ майдонида ўтказилётган Халқаро "Лазги" раҳс фестивали, қовун сайли, спортнинг кураш, камондан ўтиш, шахмат, шашка, карате, бокс ва бошқа турлари бўйича ўтказилётган вилоят, республика миқёсидаги мусобакалардан ҳам баҳраманд бўлишмокда. Шу билан бирга, имлй ходимлар, мутахассислар томонидан бой тарихимизни, миллий қадрият ва анъаналарини ўрганиш, тарғиби қилиш бўйича қатор тадбирлар амалга оширилмоқда. Музейлар, хунармандлик устахоналарида, таълим мусасасаларида ёшлар, сайдёлар иштирокидаги маҳорат дарслари, турли мавзуда маъруза ва давра сұхбатлари ташкил этилмоқда.

"Иchan-қалъя" давлат музей-қўриқхонасининг республика ва хорижий давлатлардаги музей жамоалари билан ҳамкорлиги йил сайли мустаҳкамланмоқда. Жумладан, қозоғистонлик, қирғизистонлик ҳамкаслар билан алоқалар асосида кўчма кўргазмалар ташкил этилиб, ўзаро тажриба алмашб борилмоқда. АҚШнинг Ўзбекистондаги элгичонаси томонидан ажратилган маблаби асосида "Иchan-қалъя" даги Тошховли мөмюрий ёдгорлигидаги таъмишларни охироига итказилмоқда.

Хоразм заминидаги, шунингдек Хива зиёрат туризми йўл ҳаритасидан ўрин олган мүқаддас зиёратгоҳлар ва табаррук қадамжолар ҳам кўп. Зоро, диний ва дунёвий имлар билан жаҳон цивилизациясига улкан хисса кўшган буюк аждодларимиз яшаб ўтган Хива шаҳри 2024 йил олганда туртмай таҳтада деб ўзлон килинганни бежиз эмас.

Якинда бир гурух ҳамкаслар Тошкент, Самарқанд, Буҳоро шаҳарларидаги музейларда бўлиб, янгиликлардан хабардор бўлиб, тажриба ортирилар. Хозирда LUVR музейида бўлиб ўтадиган халқаро фестивалда музей-қўриқхонанимизнинг нодир экспонатлари билан иштирок этишга тараффуд кўрмоқдамиш.

Ходимларнинг билим ва малақасини оширишга ҳам алоҳида ёзтибор қаратилмоқда. Бугунги кунда ўн нафардан зиёд ходим музей мутахассислиги бўйича олий-гоҳларда сиртқи таълим соҳасида ташкил олмоқда. Экскурсоводларнинг билим ва маҳоратларни ошириш учун ўкув машҳулотлари ташкил этилиб. Айнан пайтада санъаткорларни оширишга ҳам алоҳида ёзтибор қаратилмоқда. Жумладан, эндиликда сайдёлар бир неча хорижий тилларда аудиогидлар хизматларидан, смарт-музей, 3D шаклдаги виртуал музей, смарт булет-харита лойиҳаларидан фойдаланишлари мумкин. Бу каби тадбирлар дунё сайёхларининг кадимий шахарга кизиқишини ортиши, ташриф буоруҷчилар сони оширишга ҳизмат кўлмоқда.

Отабек ИСМОИЛОВ ёзиб олди.

ЭҲТИРОМ
МИЛЛИЙ МУСИҚАМИЗ ЖОНКУЯРИ

Этишимиз табиий. Фольклор эса шундай хазинаки, унга қанчалик чукуррек кирганинг сари, ўзинг учун шунча кўп янгиллик ва имкониятлар очасан.

Композиторнинг ўзбек халқ мусиқасиning миллий анъаналарини саклап қолганини асарнинг характерида намоён бўлади. Унинг услубида она тилимизнинг табиий талафузи асосий ўрини эгаллайди. Зоро, ижодкор асарларига назар ташлайдиган бўлсан, ўзбек туткидаги оҳангдорлик унинг мусиқасига синги кетганинг тўрни музикати. Кўшиклар ҳам лапар, ялла сингари бандли-нақорат шаклида тузилган. А.Мансуров композиторлик ижодининг асоси болалар учун ёзилган мусиқа асарлари ташкил этади. Аваз Мансуровнинг мусиқага ихlosи болалир учун ташлайдиган бўлсан, ўзбек туткидаги оҳангдорлик унинг мусиқасига синги кетганинг тўрни музикати.

Мамлакатимизда мусиқий таълимнинг бош гоёси камол топиб келётган ёш авлоднинг мусиқий билимни ва маданий салоҳиятини юксалтириш, ёшларнинг миллий анъаналаридан кенг баҳраманд бўлиши учун зарур шарт-шароитларни яратишдан иборат. Бу ўйлда Аваз Мансуровдек имлй салоҳияти юксак устозларимиз хизмати ўзтироға лойикдир.

**М.САҶДУЛЛАЕВА,
Ботир Зокиров номидаги миллий
эстрада санъати институти
ўқитувчisi**

МУЛОҲАЗА

ФАРЗАНДИНГИЗНИ ТЕАТРГА
ОЛИБ ТУШИНГ

Ўтган ҳафтанинг шанбаси эди. Муқимий номидаги Ўзбекистон давлат музикали театрида драматург Нафас Шодмонов ва режиссёр Достон Ҳақбердийнинг "Бахши" музикали драмаси премьера тушдим.

Одам сийрак. Томошибинларнинг аксариати ёши каттапар. Ёнимда ўтга ёшли бир аёл, ўндан нарида чамаси ўн уч, ўн тўрт яшар мактаб ўқувчиси ўтирибди. Спектаклнинг бошланишига ролла-роса йигира дақиқа бор. Ёнимдаги опа юзланиб, сўради:

– Талабамисиз?
– Ҳа, талабам.
– Театрга тез-тез тушиб турсазимиз?
– Ишдан бўш кунлари тушибам. Ҳафтада ишлаб келимади. Жимлик. Сажна пардаси ортидан "баландроқ кўттар", деган овозлар эшилтилини.
– Мен Абдураҳим ака шаҳрига ёзилди. Бу юртда музикали маданиятининг юксак музикати бўлди. Биринчидан таъмишларни ташкил этилди. Орадаги жимликни бузиб, аёл яна сўз хотди:
– Мен ҳафтада ишлаб келимади. Музыкада ташкил этилди. Жимликни бузиб, аёл яна сўз хотди:
– Талабамисиз?
– Ҳа, талабам.
– Театрга тез-тез тушиб турсазимиз?
– Ишдан бўш кунлари тушибам. Ҳафтада ишлаб келимади. Жимлик. Сажна пардаси ортидан "баландроқ кўттар", деган овозлар эшилтилини.
– Мен Абдураҳим ака шаҳрига ёзилди. Бу юртда музикали маданиятининг юксак музикати бўлди. Биринчидан таъмишларни ташкил этилди. Орадаги жимликни бузиб, аёл яна сўз хотди:
– Мен ҳафт

ЗАМОНДОШИМГА ХАТ

Хурматли Абдуғани Жумаев!

Бобурнинг замондоши, Бобур каби ўта нозикхәёт италиялик мумтоз рассом Леонардо да Винчининг қилқаламига мансуб машҳур "Мона Лиза" ("Жаконда") асарини илк бор ўсмир чоғларимда Тошкентдаги Санъат музейидаги кўрганимдада, унинг чехрасидаги англаб бўйлас нимтабассум ва чексиз хаёл мени сеҳрлаб кўйган эди. Кейин мен қанчалаб шундай ўзбек аёлларига дуч келдим. Мен ҳали-ҳамон шу сеҳрдан қутлаган эмасман. У умримга ҳамроҳ бўлуди: фасоҳат ичра фасоҳат, жон ичра жон!

Сиз якунда Ўзбекистон халқ шоири Ойдин Ҳожиевани табаррук саксон ёши билан кутлагани кутлуг хонадонимизга кириб келдингиз. Чехрангизда синик табассум кезарди. Ойдин опангизни кутлаб, соғайиб кетишлирини тиладингиз ва мана шу портрет асарингизни тақдим этдингиз. "Бу суратни 1988 йилда олган эдим, унга бадиий сайқал бердим, энди Сизга, лирик шеъриятнинг, назаримда, ҳурматан, мояхият муносиб бўлди. Ожизона тортифимни қабул қилинг. Шеъриятнинг бутун Зарабашон бўйларида севишади ва ёдлаб юришида, жумладан, камина укангиз ҳам, бардам бўлинг!" – дедингиз. Кўз ўнгимда ярк этиб 1988 йил гавдаланди: Ойдин жўшиб-тошиб, ёниб шеърлар, достонлар ёзар ва халқи, юрти, севган бўстонларига багишларди. Бир зум ўша унтилмас йилларга қайтгандек бўлдик. Шоирамнинг юзи ёришиди. Эзмачуруклилардан холи ҳақиқий санъат кишининг юзини ёриширади, тўғри эмасми? Сиз қанчадан-қанча шундай жозибали асарлар яратгансиз, уста.

Рахмат Сизга, эй инсончунос, руҳшунос санъаткор!

Хурматим изҳори ўрнида қабул қилгайсан.

Иброҳим ФАФУРОВ

Сингилларингда топасан", дейиши. Онамнинг қиёфаси, гаплари, қарашлари ва тутумларини топгандайман. Аммо тафтини топла олмадим.

ТАҚДИР

Ўзини осмонда тутди ва ёғи остидаги чукурликни кўрмади.

МАЖЛИС

Розилар. Қаршилар. Яна кимлар.
Бетарафлар.

КУНЛАР

Кечаги кун – оталаримиз қолдирган тарих. Эртанги кун – болаларимиз учун келажак. Бугунги кун – мен учун Яратганинг тухфаси.

Муҳаммад ТОШБОЛТАЕВ,
профессор

Давоми, бошланиши 1- саҳифада

Ташкил бўлган маҳал қариб йигирма кишидан иборат ходимлари бўлган журнал эндиликда ўринбосарлар, бўлим бошликлари, наср, шеърият ва танқид бўйича мутахассислар, таҳрирчи ва масъул котибга ҳам эга эмасди. Алексей Петрович ёлизи ўзи барча ходимларнинг вазифасини уддалашга уринар ва бундан ҳеч ҳам нолимасди. У ҳаммасига ўз вақтида улгурва даастури дўстлари журналини компютерда таҳлашга ёрдам берарди. Бу каби ишлар Алексей қийинчилк түғдирмасди. Лекин у таҳририятда ҳар куни "ҳозир бўлиш"га улгурмас, сабаби, кўшимча ишлашга ҳам мажбур эди. Бир куни эрталаб Алексей Петрович менга қўнгироқ қилид:

– Сени "Звезда Востока" журналига ишга таклиф килиш максадида қўнгироқ қилияпман, – деди.

жойидан топишнинг иложи бўлмаган бир "муҳим" одамнинг манзили ёзилганди. Бу эса, албатта, менинг ҳайратга солди. Чунки унда "Топографик" боши берк кўча, фалон уй" қабилидаги сўзлар бор эди. Лев Толстой, Пушкин ва бошқа таникли адибларнинг номи кўйилган боши берк кўчаларни учратганиман-у, лекин "Топографик" номли боши берк кўча ҳақида эштимаган эканман. Албатта, бу жойни топа олмайсиз... Топган тақдирингизда ҳам у ердан қайтиб чиқиб кетоласлигингиз анни..

Шу зайдла орадан бир канча вақт ўтди. Мен раҳбарият истагандек ҳеч нарсага араплашмайдиган ва ҳеч кимга ҳалал бермайдиган адабий ходим сифатида фаолият юрита бошладим. Раҳбарим билан менинг ишга келиб-кетиш вақтимиз фарқ қилгани учун (ходим учун кам учрайдиган омад) ишда бир-бираимизга рўбара беклемасдик. Секин-аста муал-

иштирок этиши мумкин, – деди раҳбарият. Шундай қилиб, менинг номзодим уларга маъқул келмади.

Кейин Алексей Петрович менга кўнғироқ қилиб:

– Сени баш муҳаррир ўринбосари қилмоқчиман. Ойлик маошинг аввалидек қолади. Биласан, ҳозир журналинг моддий ахволи яхши эмас, лекин бу лавозим анча обўйлироқ, – деди.

– Бундай масъулиятли ишни эплай олармикман?.. – дедим иккиланиб ва бироз хавотирланиб.

– Бу лавозим сен эплай олмайдиган даражада эмас, асосийси Озарбайжонга борсанг бўлди.

– У ерда менинг вазифам нимадан иборат бўлади?

– Айтарлик ҳеч нарса. Бокуга бориб, форумда журнал фаолияти ҳақида бир-иккаки оғиз сўзлаб, сўнг қайтишда бир шиша

ЮЛДУЗЛИ ФАОЛИЯТИМ

Деярли барчаси рост

Озарбайжон шаробини олиб келсанг бўлгани. Асосийси, ҳеч нарсага араплашмасанг ва ишлашмуга ҳалал бермасанг, бўлгани.

– Шугина холосми?

– Ҳа, шу!

– Буни ҳал қила оламан, – дедим ва рози бўлдим.

Алексей Петрович тегишили бўйрук чиқарди, мен кўёшли Озарбайжонга йўл олдим ва менинг исм-шарифим "Звезда Востока" ("Шарқ юлдузи") адабий ва бадиий журнали бош муҳаррирининг ўринбосари сифатида гувоҳнома ҳамда журналинг титул варагидан жой олди. Ажойиб парвоз! Мен бир йил ичидан лавозимлар зинапоясидан сакраб, юқорига чиқдим! Ноён муваффақият, кутилмаган юқсан марта!

Орадан бироз вақт ўтди. Шартнома асосидаги қўшимча иш жойидан олаётган даромадларим ҳақидаги маълумотлар солик идорасига етиб борган эди. Гарчи Алексей иккимиз арзимаган пул олаётган бўлсан-да (маошни белгиланган миқдордан камрок қилишнинг иложи йўқ), улар йил якунда адабий ходим, шеърият бўлумининг бошлиги қўйилмаганнан.

Лекин мен ҳеч қаҷон адабий журналларда шиламаганман.

– Ҳечкиси йўқ, бу ҳам яхшилика!

– Эллай олармикманман?

– Агар муваффақиятсизликка учрасанг, ишдан бўшатамиш, – деди у ҳазиломуз.

– Нима қилишим керак? – деб сўрадим, бироз хавотирланиб.

– Сен бирор иш қилишинг шарт эмас. Асосийси, ҳеч нарсага араплашмасанг ва ҳалал бермасанг, бўлгани. Офисда ўтирасан, кўлэзмаларни қабул қилиб: "Кечиравасиз, бугун бош муҳаррир йўқ, лекин у фалон вақтда бўлади", деб жавоб бериб турсанг, кифоя.

– Ҳа, тушунарли, бу ишларни эллап оламан, албатта, – дедим ва тинчланиб, рози бўлдим.

Шу тариқа "Звезда Востока" журналиниг адабий ходимига айландим.

Ишга чиқкан куним Алексей Петрович менга иш столимни кўрсатди. Столнинг устида аввалги соҳибидан қолган пласстик кути турарди. Кутига "органайзер" деб ёзилган ва ичидаги қайчи, степлер, скрепка ҳамда бир қанча майдагрофозлар бор эди.

– Вакт топиб столни тартибида келтириб, керакли нарсаларни колдирив, ортиқачини ташлаб юбор. Ишланинг учун яна нималар керак бўлишини айтарсан, – деди Алексей Петрович.

Журнал қайта иш бошлаганидан кўпчилик бехабар эди. Шунинг учун кун давомида ҳеч ким ташриф бўйромас, катта хонада бир ўзим ўтирадим. Бекор ўтираслик учун столимни тартибида солишга киришдим.

Хўжжатларни тартибида солишни бошладим. Кутиларни текшираётгандим, бир дафтар варагига кўзим тушди. Үндаги ёзувлар менинг ҳайратга солди. Дафтар варагининг яримга чиройли хуснинат билан "Қўлбола шароб тайёрлаш усулни" ва қавс ичидаги "Ҳар кунга мўлжалланган рецепт" деб изоҳ ҳам ёзиб қўйилганди. Фалати изоҳ... Байрам кунлари учун "қўлбола шароб" бошқача рецепт асосида тайёрланса керак-да... Авалига бу қофозни ташлаб юбормоқчи бўлдим, чунки бундай нарсаларга қизиқмайман. Кейин: "Бугун биринчи иш куним бўлса, бу қофозларнинг қай бири керакли ёки кераксизлигини билмайман-ку. Столнинг собиқ эгаси бекорга бу қофоз парчасини авайлаб тортмага солиб қўймагандир?..", деб ўйлаб қолдим.

Бошқа қофозни олдим. Оддий маълумот ёзилган қофоз эди. Үнда яшаш

хўжжатларни тартибида келган кўлэзмалар таҳжил этилмайди ва муаллифларга қайтирилмайди. Муаллифлар фикри таҳжирати низаидан фарқланшини мумкин.

Масъуд котиб: Асрор СУЛАЙМОНОВ
Навбатчи муҳаррир: Шуҳрат АЗИЗОВ
Сахифалорини: Нигора ТОШЕВА

Газета 2014 йил 26 ноябрда Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси хуруридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлигидаги томонидан 0283 ракам билан рўйхатта олинган.

Адади - 862. Буюртма Г - 1144.
Ҳажми - 3 босма табоб, А-2.
Нашр кўрсактичи - 222.
Ташкилотлар учун - 223. 1 2 3 4 5 6

Босишига топшириш вақти - 21.00.
Босишига топширилди - 21.35.

Рус тилидан Гулноз ТОЖИБОЕВА
таржимаси.

ҚУРҚМАС ЭРКАК

Ҳажвий шеър

Кўплар мени хотинидан кўрқади дер эканлар,
Ўйламайн-нетмайн, бекорларни деганлар.

Ўз хотинидан ўзим кўрқар эканман, нега?
Иккимиз ҳам уйда тенг ҳукуқка, бурчга эга.

Нечун кўркай хотиндан, томдан ўтина туширсан.
Кирларини ювсан у овқатини пиширсан?

Ўти олди якнада ким кўркади, яхшилини
Ҳамирни ҳам қориб, ноғинни ҳам ёпишга.

Югур-югур хизматдан эсим оғиб юрибман.
Ҳатто сигирларни ҳам ўзим соғиб юрибман.

Қилинг деса бир ишни, югурман-еламан,
Бозору дўконга ҳам ўзим бекорларни деганлар.

Кўрмаган ишқ олами бунинг каби тўтини,
Ёмон экан олса ул, дийдалариган ўтини.

Еламан қолмасин деб хонадоним булошиб,
Ҳаммаси яхши, лекин ишқ ишмиз чулошиқ.

Юмушим қора меҳнат, ёза-ёз бор бир ёнда,
Зарурми шеър, дейсиз севги ўйнайдиган замонда.

Ай, айтганин қилмаган куну ҳафта, ойим йўқ,
Шундай экан, хотиндан кўрқадиган жойим йўқ!

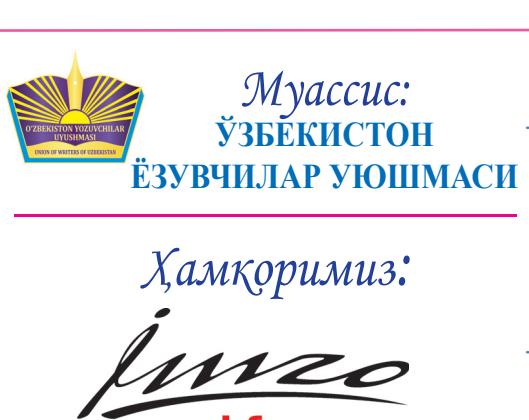
Ошиқ ЭРКИН

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент - 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32.
Электрон почта манзили: uzas.gzt@mail.ru

Муассис:
ЎЗБЕКИСТОН
ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
Ҳамқоримиз:
jizo
akfa

Бош
муҳаррир
Салим
АШУР

Таҳжиратга келган кўлэзмалар таҳжил этилмайди ва муаллифларга
қайтирилмайди. Муаллифлар фикри таҳжирати низаидан фарқланшини мумкин.
Масъуд котиб: Асрор СУЛАЙМОНОВ
Навбатчи муҳаррир: Шуҳрат АЗИЗОВ
Сахифалорини: Нигора ТОШЕВА

"Шарқ"
нацирят-матб